Wilczyński, P.L., 2026. *Rywalizacja między dyscyplinami o pole badawcze geopolityki w Polsce*, Przegląd Geopolityczny, 57, s. 88-105.

Piotr L. WILCZYŃSKI
Uniwersytet KEN w Krakowie
ORCID: 0000-0002-9857-615X

RYWALIZACJA MIĘDZY DYSCYPLINAMI O POLE BADAWCZE GEOPOLITYKI W POLSCE

COMPETITION AMONG ACADEMIC DISCIPLINES FOR THE RESEARCH FIELD OF GEOPOLITICS IN POLAND

Abstract

Geopolitics is a field of study that has been developing rapidly in recent years and is growing in popularity. The Polish Geopolitical Society, established in 2009, brings together all those who feel connected to the discipline, whether professionally or through their passions and interests. Representatives of many disciplines would like to capitalize on its popularity, as geopolitics is not (yet) a formal academic discipline. Having its roots in nineteenth-century political and military geography, geopolitics is part of geography; however, geographers tend to steer clear of it, and research into its subject matter is increasingly being carried out by academics from other disciplines. We therefore investigated who these 'usurpers' are, who are attempting to take geopolitics away from geographers, by examining the membership lists of the Geopolitical Society in its various branches, and the authors of academic articles in the most popular geopolitical journal. The conclusions constitute a call to action for geographers, particularly those specializing in political, economic, social and military geography, to take action and defend their field of research.

Keywords: geopolitics, science, administration, geopolitical celebrities, socio-economic geography, the Polish Geopolitical Society, Geopolitical Review, history of geopolitics.

Wprowadzenie

Współczesna nauka ulega nieustannym przeobrażeniom, w ramach których redefiniowane są granice tradycyjnych obszarów badawczych oraz struktury formalnego podziału wiedzy w ramach kolejnych reform administracji sektorem nauki (Filipowicz, 2017). W ten nurt ewolucyjny doskonale wpisuje się geopolityka, stanowiąca w ostatnich latach w Polsce niezwykle dynamicznie rozwijającą się naukę, która z każdym rokiem zyskuje na popularności w szeroko pojętym dyskursie akademickim, analitycznym oraz eksperckim. Istotnym kamieniem milowym w procesie instytucjonalizacji i konsolidacji tego

nurtu na gruncie krajowym było utworzone w 2009 roku Polskie Towarzystwo Geopolityczne (PTG). Od momentu swojego powstania organizacja ta zrzesza wszystkich, którzy czują się z geopolityką w jakikolwiek sposób związani, zarówno zawodowo i naukowo, jak i poprzez osobiste pasje oraz przynależność do pozarządowych organizacji (Potulski, 2009). Na rosnącej fali jej popularności i społecznej nośności chcieliby zyskać reprezentanci wielu ugruntowanych dziedzin wiedzy, gdyż w obecnej architekturze szkolnictwa wyższego i oficjalnej taksonomii nauk geopolityka nie jest (jeszcze) formalnie wyodrębnioną dyscypliną. Sytuacja ta kreuje specyficzną przestrzeń do naukowej ekspansji. Co paradoksalne z metodologicznego punktu widzenia, wywodząc się z fundamentów geografii politycznej i wojskowej XIX wieku, geopolityka epistemologicznie i historycznie jest nieodłączną częścią geografii (Wilczyński, 2025). W praktyce badawczej jednakże zauważalny jest trend, w którym współcześni geografowie odżegnują się od geopolityki, marginalizując ją w swoich programach badawczych i naukowych pracach uniwersyteckich. W konsekwencji tej swoistej, dyscyplinarnej abdykacji, coraz częściej badania nad jej przedmiotem, istotą i współczesną analityką decyzyjną podmiotów politycznych, społecznych i gospodarczych prowadzą naukowcy reprezentujący zupełnie inne dyscypliny akademickie, co prowadzi do cichej redefinicji instytucjonalnego przyporządkowania geopolityki (Macała, 2019; Pawłuszko, 2025).

W świetle zarysowanych procesów socjologii nauki wyłania się w tym obszarze niezwykle istotna luka analityczna. Definiuje ona sformułowany w niniejszym artykule główny problem badawczy, którym jest obiektywny brak wiedzy na temat tego, kto tę nieformalną rywalizację o prymat nad dyskursem geopolitycznym obecnie wygrywa. Przedmiotem podjętych badań empirycznych uczyniono zatem polskie środowisko naukowe zajmujące się analityką geopolityczną. Aby rzetelnie ująć dynamikę omawianych zjawisk, przyjęto ramy i zakres czasowy od 2009 roku (co wyznacza moment kluczowy: powstanie Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego oraz powołanie powiązanego z nim czasopisma naukowego „Przegląd Geopolityczny") do roku 2025 (stanowiącego zamknięcie kwerendy i bazę ostatnich, najnowszych dostępnych danych empirycznych z tego obszaru).

Zasadniczym celem niniejszego opracowania jest udzielenie precyzyjnej odpowiedzi na powyższe pytanie problemowe i kategoryczne rozstrzygnięcie, które grupy badaczy i reprezentanci jakich gałęzi wiedzy dominują aktualnie w procesie kształtowania tej nauki w

Polsce. Aby zrealizować ów cel badawczy, zaaplikowano rygorystyczne metody analityczne, których oś stanowiła szczegółowa weryfikacja list członków Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego oraz badanie afiliacji dyscyplinarnych autorów artykułów publikowanych na łamach „Przeglądu Geopolitycznego" w wyznaczonym przedziale chronologicznym. Podejście to zostało ugruntowane na centralnym założeniu metodycznym, przyjmującym, że wspomniane podmioty, kluczowe stowarzyszenie oraz wiodący periodyk naukowy, to obiektywnie najważniejsze polskie instytucje reprezentujące dyscyplinę geopolityki w państwie, a tym samym stanowią one swoistą soczewkę skupiającą aktywność całego środowiska.

Na podstawie wstępnego oglądu przestrzeni naukowej i weryfikacji paradygmatów badawczych, hipoteza stawiana w niniejszej pracy zakłada, że geografowie już nie stanowią większości badaczy w geopolityce, tak jak to miało miejsce u jej zarania i w czasach geopolityki klasycznej. Procesy transformacyjne polskiego środowiska akademickiego doprowadziły do stanu, w którym w epoce neoklasycznej, czyli w analizowanym, badanym okresie, geopolityka uległa dalekosiężnej ewolucji, stając się przestrzenią badawczą o wiele bardziej interdyscyplinarną, w której stery skutecznie przejmują przedstawiciele innych dziedzin. Systematyczna weryfikacja tej tezy pozwoli na nakreślenie unikalnej mapy wpływów w polskiej geopolityce.

Brak formalizacji dyscypliny i jej konsekwencje

Brak formalno-prawnego uznania geopolityki za autonomiczną dyscyplinę naukową w polskim systemie nauki wynika z utrwalonej architektury taksonomicznej oraz oporu instytucjonalnego ze strony ugruntowanych dziedzin wiedzy. W obowiązującej klasyfikacji ministerialnej geopolityka nie posiada własnego statusu, będąc traktowaną zaledwie jako subdyscyplina lub obszar badawczy usytuowany na pograniczu geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej, nauk o polityce i administracji, nauk o bezpieczeństwie oraz stosunków międzynarodowych. Aby geopolityka mogła osiągnąć pełną równorzędność z tymi naukami, konieczne byłoby odgórne przeformułowanie aktu prawnego przez organ zarządczy (Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego), poparte skonsolidowaniem autonomicznego paradygmatu metodologicznego, utworzeniem dedykowanych rad dyscyplin i szkół doktorskich oraz wykształceniem kadr akademickich deklarujących wyłączną przynależność geopolityczną (Szołtysek, 2016).

W perspektywie komparatywnej geopolityka rzadko występuje w świecie jako całkowicie odrębna dyscyplina w sensie ścisłym, funkcjonując najczęściej w formule nurtu interdyscyplinarnego. Istnieją jednak państwa, w których uzyskała ona wyrazistą formalizację akademicką. Najwyrazistszym przykładem jest Federacja Rosyjska (oraz część państw obszaru posowieckiego), gdzie geopolityka została oficjalnie uwzględniona w wykazie specjalności naukowych Wyższej Komisji Atestacyjnej (WAK) w ramach nauk politycznych (kod 23.00.04) (Świder, 2014). Z kolei we Francji, choć formalnie zakotwiczona w geografii lub politologii, geopolityka posiada wysoce autonomiczną strukturę instytucjonalną (reprezentowaną m.in. przez Institut Français de Géopolitique na Uniwersytecie Paryż VIII, Saint-Denis), pozwalającą na prowadzenie dedykowanych programów kształcenia i nadawanie stopni naukowych (Eberhardt, 2014).

Utrzymywanie się w Polsce stanu formalnej nieokreśloności generuje wymierne straty. W wymiarze akademickim naukowcy pozbawieni są dedykowanych paneli grantowych (np. w strukturach Narodowego Centrum Nauki), co zmusza ich do dopasowywania dorobku do wymogów ewaluacyjnych dyscyplin przyległych i ogranicza swobodę badawczą (Filipowicz, 2017). Z punktu widzenia państwa brak formalizacji skutkuje deficytem systemowego kształcenia certyfikowanych analityków strategicznych dla potrzeb dyplomacji, sił zbrojnych czy cywilnych służb specjalnych. Ogół społeczeństwa traci natomiast dostęp do obiektywnie zweryfikowanej wiedzy, co obniża ogólną jakość kultury strategicznej i zwiększa podatność przestrzeni publicznej na dezinformację (Moczulski, 2009).

Instytucjonalny brak ram prawnych sprzyja ponadto narastaniu zjawisk niepożądanych i deformatywnych (Kitler, 2024). Najbardziej widoczną konsekwencją jest dynamiczny wzrost liczby tzw. „celebrytów geopolitycznych", czyli osób popularnych w mediach i Internecie, które bez zaplecza naukowego szerzą populistyczne, spłaszczone i uproszczone tezy oraz teorie (Jedlikowska, 2020). Choć daje to niewątpliwie rezultat pozytywny w postaci popularyzacji samej tematyki, to w istocie kompromituje geopolitykę w oczach środowiska akademickiego, nadając jej znamiona subiektywnej publicystyki. Drugim zagrożeniem jest wysyp samozwańczych ekspertów, pozbawionych formalnego wykształcenia kierunkowego i legitymacji do nauczania innych poprzez media (Filipowicz, 2022). Ta niekontrolowana popularność sprawia, że elity z przyległych dyscyplin, zarządzające pokrewnymi obszarami, dążą do koniunkturalnej kapitalizacji

wzrastającego zainteresowania geopolityką, tworząc powierzchowne oferty dydaktyczne i dodatkowo rozmywając epistemologiczną tożsamość tej nauki (Anielska, 2017).

Członkowie PTG

Pierwszą przyjętą metodą do weryfikacji hipotezy jest analiza przynależności do formalnej dyscypliny członków PTG. Listę pozyskano dzięki uprzejmości zarządu stowarzyszenia z zachowaniem przepisów RODO. Dzięki temu stwierdzono, że rywalizacja w okresie badań dotyczyła głównie siedmiu dyscyplin. Oprócz geografii społeczno-ekonomicznej, w przedsięwzięcia geopolityczne angażowali się w PTG także reprezentanci nauk o bezpieczeństwie, nauk o polityce i administracji, stosunkach międzynarodowych, historii, ekonomii i finansów oraz nauk prawnych. Były też pojedyncze osoby reprezentujące inne dyscypliny. Pod koniec 2025 roku w ramach towarzystwa funkcjonowały 21 oddziałów terenowych (ryc. 1). Najliczniejszym do 2024 roku był oddział warszawski, który w 2025 liczył 25 członków rozproszonych po siedmiu uczelniach: UW, ASzW, WAT, SGH, UKSW, MANS i UWSB. Największą grupę, ale nie większościową stanowili tam reprezentanci nauk o bezpieczeństwie (7), reprezentanci ekonomii i finansów (4), a także reprezentanci innych, nie biorących w badanej rywalizacji udziału dyscyplin (4). W oddziale tylko jeden członek reprezentował geografię, a pozostałych sześciu po równo: nauki o polityce i administracji, stosunki międzynarodowe i nauki prawne.

Od niedawna największym liczebnie oddziałem terenowym stał się bardziej skonsolidowany oddział krakowski, w którym pod koniec 2025 roku, w działalności PTG uczestniczyło 27 członków, z czego niemal połowa (13) to geografowie. Kraków jest siedzibą zarządu PTG i redakcji „Przeglądu Geopolitycznego", a geografowie nadal trzymają stery geopolityki, gdyż połowa zarządu reprezentuje środowisko polskich geografów. Sam oddział jest bardziej skonsolidowany niż warszawski, gdyż większość jego członków wywodzi się z jednej uczelni, tj. Uniwersytetu KEN w Krakowie. UJ ma kilkuosobową reprezentację, zaś pojedynczych przedstawicieli mają również AGH i KAFM. Pozostała część, poza geografami, reprezentuje różne dyscypliny, ale wśród nich silna jest także historia, stosunki międzynarodowe i nauki o polityce.

Trzecim największym oddziałem w Polsce jest gdański, który obejmuje ośrodki w Gdańsku łącząc naukowców z UG i UWSB oraz w Gdyni z AMW. W obu miastach najliczniejszą grupę stanowią

przedstawiciele nauk o bezpieczeństwie, co w przypadku uczelni wojskowej nie dziwi. Podobnie jest w czwartym oddziale, liczącym kilkunastu członków, skupionym w Kaliszu na UK. Tam prawie wyłącznie przedstawicieli nauk o bezpieczeństwie miało PTG pod koniec 2025 r.

Pozostałe oddziały terenowe w Polsce nie miały więcej niż po 10 członków. Geografowie przeważali wyłącznie tylko w jednym z nich w Lublinie. Łączył on zarówno naukowców z UMCS, jak i KUL. Nauki o bezpieczeństwie przeważały w następujących ośrodkach: Szczecin, Koszalin, Słupsk, Grudziądz, Starogard Gdański, Piotrków Tryb., Dęblin, Siedlce, Chełm i Dąbrowa Górnicza. Jest to lista dość długa i okazuje się, że przedstawicieli tej dyscypliny jest obecnie najwięcej w PTG. Nauki o polityce i administracji były najważniejszą dyscypliną również w kilku ośrodkach: Olsztyn, Białystok, Włocławek, Łódź, Przemyśl i Zielona Góra. Stosunki międzynarodowe również miały przewagę w kilku ośrodkach: Toruń, Opole, Wrocław, Częstochowa i Zabrze. Ekonomia i finanse była przeważającą w Rzeszowie, Poznaniu i Jarosławiu. Nauki prawne i historia, pomimo znacznej liczby członków w PTG nie okazały się na tyle reprezentowane w poszczególnych ośrodkach, by w nich wygrywać rywalizację (ryc. 1).

Wnioski jakie nasuwają się po przeprowadzeniu analizy są interesujące z punktu widzenia poszukiwania odpowiedzi na postawione we wprowadzeniu pytanie. Geografowie stanowili w momencie badania jedynie 9% członków towarzystwa. Potwierdza to hipotezę o ich mniejszościowej roli we współczesnej geopolityce. Największą grupę stanowili reprezentanci nauk o bezpieczeństwie, ale jeszcze daleko im do osiągnięcia większości, obraz jaki się przedstawia wskazuje olbrzymie rozproszenie, a poza siedmioma głównymi dyscyplinami przedstawionymi na rycinie 1, są jeszcze dyscypliny inne, raczej wiązane z pasjami samych naukowców, niż ich rzeczywistą przynależnością. Ponadto większość geografów-geopolityków skupia się w Krakowie i tam też funkcjonują jedyne studia geopolityczne I i II stopnia. Geografowie występują jedynie w 4 z 21 oddziałów terenowych PTG reprezentując UKEN w Krakowie, UMCS w Lublinie, UG w Gdańsku i ASzW w Warszawie. Z drugiej strony prawie połowa geografów pełni funkcje kierownicze w PTG (zarząd i komisja rewizyjna).[1]

Ryc. 1. Liczba członków PTG wg dyscypliny w poszczególnych ośrodkach

[1] Polskie Towarzystwo Geopolityczne: https://ptg.edu.pl/o-nas/ (8.06.2026).

Źródło: opracowanie własne na podst. danych PTG z września 2025 i danych RADON: https://radon.nauka.gov.pl

Autorzy badań

Nie wszyscy zajmujący się geopolityką muszą należeć do towarzystwa, dlatego podjęto działanie polegające na weryfikacji z systemem RAD-on afiliacji naukowców zajmujących się badaniami publikowanymi na łamach „Przeglądu Geopolitycznego" w przyjętym okresie od założenia czasopisma do końca 2025 r. (Woźniak, Zawadzka, 2021). Szczegółowe wyniki weryfikacji przedstawiają kolejne tabele.

Wyniki za lata 2009-2013, kiedy „Przegląd Geopolityczny" był rocznikiem i dopiero zaczynał funkcjonować, pokazały, że o ile inicjatywę przywracania geopolityce jej miejsca zawdzięczamy historykom, jak L. Moczulski (2009), czy politologom, jak pierwsi prezesi PTG (Sykulski, 2014) to geografowie w poszczególnych rocznikach tego okresu byli na pierwszym bądź drugim miejscu wśród różnych reprezentantów dyscyplin. W okresie tym publikowali spośród geografów głównie profesorowie Eberhardt, Piskozub i Skrzyp, których wkład w rozwój geopolityki dziś uznawany jest za fundamentalny. Głównymi rywalami o łamy czasopisma byli przede wszystkim

przedstawiciele nauk politycznych i historycy, którzy współtworzyli je na początku. W pięciu kolejnych rocznikach opublikowano 37 artykułów geograficznych i geopolitycznych, 14 z zakresu nauk o polityce i 8 historycznych tab. 1, z zastrzeżeniem, że osoby nie pracujące już naukowo i nie wpisane przez to do bazy danych RAD-on nie ujęto.

Tab. 1. Autorzy artykułów naukowych „Przeglądu Geopolitycznego" w latach 2009-2013.

Rok	Nauki o bezpieczeństwie	Nauki o polityce i adm.	Stosunki międzynarodowe	Historia	Ekonomia i finanse	Nauki prawne	Pozostałe dyscypliny	Geografia	Nazwiska geografów
2009	1	3	2	4	0	0	0	1	Piskozub
2010	1	4	0	2	0	0	1	4	Eberhardt, Piskozub, Skrzyp, P.Wilczyński
2011[2]	0	6	1	0	1	0	2	2	Piskozub, Szczepański
2012	0	1	0	1	0	0	1	4	Eberhardt, Lach, Piskozub, Skrzyp
2013	1	0	0	1	0	0	1	1	Eberhardt

Źródło: opracowanie własne na podstawie archiwum numerów 1-6 Przeglądu Geopolitycznego: https://przeglad.org/tomy/ i bazy danych RAD-on: https://radon.nauka.gov.pl.

W kolejnych dwóch latach „Przegląd Geopolityczny" ciesząc się uznaniem i wypełniając lukę na polskim rynku czasopism naukowych zostaje przekształcony w kwartalnik, a liczba zgłaszanych tekstów gwałtownie rośnie. Wzrasta też zapotrzebowanie na rzetelne recenzje naukowe w związku z podnoszeniem poziomu czasopisma, a rolę tę przejmuje Rada Naukowa PTG na podstawie zawartej umowy pomiędzy ówczesnym właścicielem i redaktorem naczelnym „Przeglądu Geopolitycznego" z nowym zarządem PTG z nowo wybranym prezesem-geografem na czele. Osiem numerów opublikowanych w latach 2014-2015 nie było zdominowane przez prace geografów, jednak miały one największy udział. Publikowali głównie profesorowie Długosz, Eberhardt, Ištok, Wilczyński oraz doktorzy, w tym wielu ze Słowacji. Głównymi rywalami geografów o publikowanie prac geopolitycznych były nadal nauki o polityce i administracji, historia zaczęła zmniejszać swój udział, zaś na trzecie miejsce ogółem weszli przedstawiciele nauk o

[2] W 2011 opublikowano dwa numery: 3 i 4.

bezpieczeństwie (tab. 2). Pojawiają się również pierwsi przedstawiciele nauk prawnych.

Tab. 2. Autorzy artykułów naukowych „Przeglądu Geopolitycznego" w latach 2014-2015.

Rok	Nauki o bezpieczeństwie	Nauki o polityce i adm.	Stosunki międzynarodowe	Historia	Ekonomia i finanse	Nauki prawne	Pozostałe dyscypliny	Geografia	Nazwiska geografów
2014	8	10	5	5	1	0	1	11	Angelovic, Eberhardt, Ištok, Jabłoński, Lach, Mikołajec, Novakova, Sala, P. Wilczyński, W. Wilczyński
2015	3	7	5	5	1	3	4	8	Brzegowy, Długosz, Dorocki, Drzewiecki, Eberhardt, Mikołajec, P. Wilczyński, W. Wilczyński

Źródło: opracowanie własne na podstawie archiwum numerów 7-14 Przeglądu Geopolitycznego: https://przeglad.org/tomy/ i bazy danych RAD-on: https://radon.nauka.gov.pl.

Okres 2016-2017 przynosi zmianę właścicielską w „Przeglądzie Geopolitycznym". Z powodu braku finansowania dotychczasowy właściciel i redaktor naczelny postanowił sprzedać czasopismo konsorcjum złożonemu z członków PTG z oddziału krakowskiego. Do dziś obowiązuje umowa właścicielska i regulamin, mówiący, że udziały własnościowe w czasopiśmie mogą mieć wyłącznie aktywni członkowie PTG z tego oddziału.[3] Choć nie są to wyłącznie geografowie, największy udział i stanowisko redaktora naczelnego trafia do profesora W. Wilczyńskiego, który publikuje artykuł redakcyjny określający warunki przyszłej współpracy z autorami (2016). Ujednolicone zostają również zasady publikowania, które funkcjonują do dziś z paroma wyjątkami oraz ustalona zostaje nowa szata graficzna. Patronem i wydawcą czasopisma pozostaje PTG, jednak do redakcji czasopisma nie mogą wejść już osoby spoza środowiska, co daje mu niezależność. Gdy zakup czasopisma zostaje sfinalizowany, redakcja przenosi siedzibę z Częstochowy do Krakowa, gdzie jest także siedziba PTG. Okres ten był

[3] Zasady te dostępne są wprost na stronie redakcji „Przeglądu Geopolitycznego": https://przeglad.org/redakcja/ (8.06.2026).

przełomowy nie tylko w związku ze zmianami formalnymi. W okresie tym zmniejsza się aktywność badawcza geografów i w 2017 r. autorzy reprezentujący tę dyscyplinę spadają na czwarte miejsce. Publikują nadal profesorowie Długosz, Eberhardt, Ištok, Wilczyński i ze Słowenii Zupančič oraz doktorzy z różnych ośrodków, w tym nadal aktywnie ze Słowacji. Spada również odsetek prac badawczych historyków. Prace politologiczne i internacjologiczne zdobywają pierwsze miejsce z dużym wzrostem udziału badań autorów związanych z naukami o bezpieczeństwie (Wilczyński, 2017). Na stałe pojawiają się prace ekonomistów (tab. 3).

Tab. 3. Autorzy artykułów naukowych „Przeglądu Geopolitycznego" w latach 2016-2017.

Rok	Nauki o bezpieczeństwie	Nauki o polityce i adm.	Stosunki międzynarodowe	Historia	Ekonomia i finanse	Nauki prawne	Pozostałe dyscypliny	Geografia	Nazwiska geografów
2016	9	7	9	6	3	1	3	8	Eberhardt, Fogaš, Ištok, Noviello, Plavcanova, P. Wilczyński, W. Wilczyński, Verba
2017	8	10	10	4	4	2	1	6	Chodkowska-Miszczuk, Eberhardt, P. Wilczyński, W. Wilczyński, Wylon, Zupančič

Źródło: opracowanie własne na podstawie archiwum numerów 15-22 Przeglądu Geopolitycznego: https://przeglad.org/tomy/ i bazy danych RAD-on: https://radon.nauka.gov.pl.

W kolejnych dwóch latach pod zarządem W. Wilczyńskiego redakcja podnosi standardy publikacyjne i wymogi dla autorów, a ponad 60% zgłaszanych tekstów nie przechodzi wymagań recenzji. W efekcie oceny resort nauki tworząc nową listę punktowanych czasopism naukowych, w którym Przegląd Geopolityczny notuje znaczny wzrost, co przyczynia się do zwiększonego zainteresowania publikowaniem. Reformy zatem można uznać za skuteczne, choć sam system ewaluacji pozostawia wiele do życzenia (Kokowski, 2021; Żukowski, 2021). Liczba prac naukowych publikowanych przez geografów ogółem w tych dwóch latach pozostaje na czwartym miejscu, a publikują głównie profesorowie Długosz, Eberhardt, Skrzyp, Wendt, Wilczyński i doktorzy oraz doktoranci. Okres ten to także czas, gdy reprezentanci nauk o

bezpieczeństwie dogonili w liczbie publikowanych opracowań reprezentantów nauk o polityce (tab. 4). Trudno określić, jak zmiany jakościowe wpłynęły na udziały poszczególnych dyscyplin w publikacjach, gdyż informacje szczegółowe o liczbie odrzuconych artykułów w recenzjach nie są dostępne. Interesujące jednak by było sprawdzenie, która grupa najbardziej odczuła postawienie na jakość przez redakcję.

Tab. 4. Autorzy artykułów naukowych „Przeglądu Geopolitycznego" w latach 2018-2019.

Rok	Nauki o bezpieczeństwie	Nauki o polityce i adm.	Stosunki międzynarodowe	Historia	Ekonomia i finanse	Nauki prawne	Pozostałe dyscypliny	Geografia	Nazwiska geografów
2018	10	10	8	2	3	2	1	6	Eberhardt, Kiepura, Noviello, Skrzyp, P. Wilczyński, W. Wilczyński
2019	6	6	5	6	2	1	2	7	Eberhardt, Kędzierski, Kowalczyk, Piskozub, Wendt, P. Wilczyński, W. Wilczyński

Źródło: opracowanie własne na podstawie archiwum numerów 23-30 Przeglądu Geopolitycznego: https://przeglad.org/tomy/ i bazy danych RAD-on: https://radon.nauka.gov.pl.

Kolejny okres to czasy niesławnej, blokującej działalność naukową na wielu płaszczyznach, tzw. pandemii CoViD-19 (Soroka, et al., 2021). Uczelnie zostały zamknięte, a wysiłki państwa i środki budżetowe przeniesiono na resort ochrony zdrowia. Problemy dotknęły również redakcję Przeglądu Geopolitycznego. Spadła drastycznie liczba zgłaszanych artykułów, co przy utrzymywaniu wciąż wysoko ustawionych wymogów merytorycznych i jakościowych sprawiło problemy z wypełnieniem niektórych numerów oraz pojawiły się opóźnienia w publikowaniu, choć nieznaczne. Przegląd Geopolityczny w związku ze zmniejszonymi nakładami finansowymi na działalność naukową przeżywał także okres kłopotów finansowych, który skutkował zmniejszeniem nakładów wersji papierowej czasopisma. Z drugiej strony pojawiły się pierwsze historyczne rekordy popularności czasopisma w sieci internetowej, a w zgłaszanych statystykach pobrań liczba ich przekroczyła po raz pierwszy 10 000 na numer (mierzonych po roku od

opublikowania, do zgłoszenia dla instytucji repartycyjnych opłat reprograficznych). Udział prac geografów w tym okresie nie zmienił się i zajmowały one 3-4 miejsce wśród wszystkich, zaś reprezentanci nauk o bezpieczeństwie zaczęli publikować najwięcej prac (tab. 5). Sporym ciosem dla geografów-geopolityków była w tym okresie śmierć profesora Piotra Eberhardta (Wilczyński, 2020), a następnie prof. Andrzeja Piskozuba (Wilczyński, 2021). Żaden z nich nie pozostawił uczniów, którzy by kontynuowali ich badania i publikowali na łamach Przeglądu Geopolitycznego. Okres ten to także przejście na naukową emeryturę profesora Juliana Skrzypa w związku z pogorszeniem się stanu zdrowia. Ich prace jednakże są szeroko cytowane do dziś.

Tab. 5. Autorzy artykułów naukowych „Przeglądu Geopolitycznego" w latach 2020-2021.

Rok	Nauki o bezpieczeństwie	Nauki o polityce i adm.	Stosunki międzynarodowe	Historia	Ekonomia i finanse	Nauki prawne	Pozostałe dyscypliny	Geografia	Nazwiska geografów
2020	10	8	8	4	5	0	0	6	Długosz, Kędzierski, Kotulak, Lach, Majewska, P. Wilczyński, W. Wilczyński
2021	9	8	5	6	4	4	9	7	Długosz, Kędzierski, Michalczuk, Nędza, Wiejaczka, P. Wilczyński, W. Wilczyński

Źródło: opracowanie własne na podstawie archiwum numerów 31-38 Przeglądu Geopolitycznego: https://przeglad.org/tomy/ i bazy danych RADON: https://radon.nauka.gov.pl.

Kolejne dwa lata funkcjonowania czasopisma przyniosły ustabilizowanie sytuacji finansowej i utrzymanie wysokiego poziomu przyjmowanych tekstów oraz powrót do normalności po czasie pracy zdalnej wymuszonej sytuacją związaną z CoViD-19. Dla czasopisma najważniejszą zmianą było przejście na emeryturę i rezygnacja z prowadzenia redakcji przez prof. Witolda Wilczyńskiego. Roszady w redakcji, które nastąpiły w wyniku tej decyzji oraz odsprzedania swoich udziałów właścicielskich przez dotychczasowego redaktora sprawiły, że nowym redaktorem naczelnym został ówczesny i aktualny prezes PTG, a geografowie pozostali również w redakcji zastępcami redaktora naczelnego. Pojawili się jednak z udziałami mniejszościowymi

przedstawiciele także innych dyscyplin. Zmiany personalne jak się okazuje nie wpłynęły na udział prac geografów w publikacjach. Publikowali głównie profesorowie Długosz, wieloletni mecenas geopolityki, dla którego był to w tym czasie ostatni artykuł przed przejściem na naukową emeryturę, Wendt i Wilczyński, natomiast większość opracowań publikowali doktorzy i doktoranci. W okresie tym zarysowała się wyraźna przewaga prac publikowanych przez przedstawicieli nauk o bezpieczeństwie, co odzwierciedla również wzrost udziału tychże w populacji członków PTG (tab.6).

Tab. 6. Autorzy artykułów naukowych „Przeglądu Geopolitycznego" w latach 2022-2023.

Rok	Nauki o bezpieczeństwie	Nauki o polityce i adm.	Stosunki międzynarodowe	Historia	Ekonomia i finanse	Nauki prawne	Pozostałe dyscypliny	Geografia	Nazwiska geografów
2022	9	7	4	3	3	3	6	7	Balogh, Długosz, Jabłoński, Kędzierski, Wendt, P. Wilczyński, W. Wilczyński
2023	19	9	7	4	4	3	2	5	Iwańczuk, Kiepura-Tłok, Michalski, P. Wilczyński, W. Wilczyński

Źródło: opracowanie własne na podstawie archiwum numerów 39-46 Przeglądu Geopolitycznego: https://przeglad.org/tomy/ i bazy danych RAD-on: https://radon.nauka.gov.pl.

Ostatni analizowany okres działalności czasopisma przyniósł sukcesy w postaci pozyskania środków na rozwój czasopisma dzięki grantom udzielonym przez Narodowy Instytut Wolności w Programie Rozwoju Organizacji Obywatelskich, a także przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu Społeczna Odpowiedzialność Nauki II. Pozwoliło to na zatrudnienie dodatkowych osób i zwiększenie nakładów pracy nad każdym przyjętym do publikacji artykułem i materiałem, w tym dodatkowe korekty językowe i redakcyjne. Udział prac publikowanych przez geografów nieco się zwiększył kosztem przedstawicieli nauk o polityce i stosunków międzynarodowych. Było to ewidentnie efektem wejścia do świata badań naukowych pierwszych absolwentów studiów geopolitycznych, którzy afiliują się przy geografii społeczno-ekonomicznej (Wilczyński, 2022). Ich pierwsze prace pojawiły się w 2025 roku przechodząc

wymagania recenzyjne. Wyraźnie zmniejszony został udział profesorów w ogóle publikujących autorów. Wśród profesorów geografii swe prace badawcze opublikowali w tym okresie Janicki, Wendt, Wilczyński, Wrona i Zgłobicki, będący pierwszym geografem fizycznym wśród profesorów geografii będących autorami tekstów na łamach Przeglądu Geopolitycznego. Utrzymuje się przewaga autorów reprezentujących nauki o bezpieczeństwie, a niemal zanika zainteresowanie historyków publikowaniem w ostatnim czasie (tab. 7). Warto dodać, że z okazji wydania 50. numeru ukazał się cenny materiał opublikowany przez PTG, porządkujący dotychczasowy dorobek geopolityki (Wilczyński, 2025).

Tab. 7. Autorzy artykułów naukowych „Przeglądu Geopolitycznego" w latach 2024-2025.

Rok	Nauki o bezpieczeństwie	Nauki o polityce i adm.	Stosunki międzynarodowe	Historia	Ekonomia i finanse	Nauki prawne	Pozostałe dyscypliny	Geografia	Nazwiska geografów
2024	22	6	5	3	2	3	4	9	Janicki, Kędzierski, Lenik, Pacuk, Przybylski, Wendt, P. Wilczyński, W. Wilczyński, Wrona
2025	18	7	8	1	5	1	6	9	Dyląg, Gajek, Jagiełło, Kędzierski, Kopońka, Mikłasz, P. Wilczyński, W. Wilczyński, Zgłobicki

Źródło: opracowanie własne na podstawie archiwum numerów 47-55 Przeglądu Geopolitycznego: https://przeglad.org/tomy/ i bazy danych RAD-on: https://radon.nauka.gov.pl.

Wnioski

Przeprowadzona analiza materiału empirycznego, obejmująca zestawienie struktur afiliacyjnych autorów publikujących w „Przeglądzie Geopolitycznym" oraz składów osobowych organów zarządczych i członków Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego w latach 2009–2025, dostarcza twardych dowodów na głęboką przemianę dyscyplinarną badanego środowiska. Przeprowadzone weryfikacje jednoznacznie dowodzą, że geografia utraciła na łamach czasopisma swoją dotychczasową historyczną pozycję na rzecz nauk o bezpieczeństwie. Choć w analizowanym zestawieniu geografia wciąż jeszcze wygrywa bezpośrednią rywalizację z naukami o polityce i administracji, stosunkami międzynarodowymi czy historią, to reprezentanci tych

poszczególnych dziedzin nieustannie roszczą sobie autorytatywne prawo do nazywania się geopolitykami. Z perspektywy historycznej uprawnienie to przysługuje w pierwszej kolejności geografom, jednak realia akademickie uległy przewartościowaniu. Pewną nadzieję na rekonfigurację tego układu stanowi nowe pokolenie badaczy, czyli absolwentów dedykowanych studiów geopolitycznych na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej (UKEN) w Krakowie, którzy konsekwentnie definiują swoją tożsamość naukową w ramach geografii.

Przechodząc do szczegółowych wskaźników aktywności publikacyjnej, odnotowano wyraźny spadek zainteresowania problematyką geopolityczną wśród samych geografów. W badanym przedziale czasowym odsetek autorów reprezentujących geografię obniżył się z niekwestionowanego, pierwszego miejsca na pozycję od drugiego do czwartego w zależności od analizowanego roku. Zjawisko to ujawniło się ze szczególną siłą po odejściu na emeryturę lub śmierci wybitnych profesorów geografii, którzy stanowili filary instytucjonalne i merytoryczne tego nurtu. Młodym geografom niezwykle trudno jest obecnie przebić się w rywalizacji o miejsce na łamach periodyku z utytułowanymi profesorami oraz przedstawicielami kadry dowódczej sił zbrojnych, w tym generałami i pułkownikami, zajmującymi się problematyką obronności. Przełożyło się to bezpośrednio na wyrazisty wzrost udziału prac osadzonych w paradygmacie nauk o bezpieczeństwie. Wynikać to też może z powstałej w ten sposób dotkliwej dla geopolityków-geografów luki pokoleniowej, wynikającej z braku wystarczającej liczby uczniów i kontynuatorów, którzy znajdowaliby się aktualnie na środkowym etapie osobistego rozwoju naukowego, bezpośrednio przed procedurą habilitacyjną lub tuż po jej sfinalizowaniu. Skutki tych procesów są widoczne w wymiarze instytucjonalnym. Przedstawiciele nauk o bezpieczeństwie przejęli już niemal 50% udziałów w głosach zarządu PTG i stanowią największą grupę wśród członków, a publikacje z tej dyscypliny zdominowały łamy czasopisma w ostatnich latach. Geopolityka, chociaż rdzennie jest nauką geograficzną, charakteryzuje się obecnie małym i stale zmniejszającym się udziałem geografów zarówno w strukturach najważniejszego towarzystwa naukowego, jak i w przodującym periodyku branżowym.

Unikalną szansą na odwrócenie tego trendu pozostaje fakt, że geografowie wciąż posiadają zauważalny, istotny wpływ na zarząd PTG oraz redakcję Przeglądu Geopolitycznego. Tworzy to potencjalny przyczółek do odzyskania przez geografię geopolityki i przywrócenia jej macierzystemu środowisku w momencie, gdy młode pokolenie

absolwentów rozpocznie samodzielną działalność badawczą, choć scenariusz ten wymaga wielu sprzyjających uwarunkowań systemowych. Niezbędne jest przy tym wsparcie ze strony geografów dotychczas niezaangażowanych w działalność PTG i redakcji „Przeglądu Geopolitycznego", co zapobiegłoby ostatecznemu przejęciu tej przestrzeni przez dyscypliny z geografią aktualnie rywalizujące i marginalizacji geograficznego wymiaru geopolityki w okresie przejściowym.

Literatura

Anielska, A., 2017. *Wybrane motywacje edukacyjne i preferencje dorosłych studentów jako czynniki kształtowania pozycji konkurencyjnej w sektorze szkolnictwa wyższego*. Edukacja Dorosłych, *77*(2), 61-75.

Eberhardt, P., 2014. *Yves Lacoste jako geograf i geopolityk*. Studia z Geografii Politycznej i Historycznej, 3, 243-279.

Filipowicz, S., 2017. *Nauka i reformatorzy. Kilka uwag na temat przeprowadzonych w Polsce reform*. Studia Politologiczne, 46, 184-197.

Filipowicz, S., 2022. *Narodziny przemysłu poznawczego i pauperyzacja rozumu naukowego*. Nauka, 1, 7-36.

Jedlikowska, D., 2020. *Modele komunikacji naukowej. W stronę demokratyzacji nauki?*. Przegląd Socjologii Jakościowej, 16(3), 144-162.

Kitler, W., 2024. *Nieprawidłowości w badaniach naukowych. Wybrane problemy*. Wiedza obronna, 287(2), 206-231.

Kokowski, M., 2021. *Ewaluacyjna (r) ewolucja czasopism w Polsce*. Studia Historiae Scientiarum, 20, 821-858.

Macała, J., 2019. *Od kultury popularnej do geopolityki popularnej*. Studia Politologica, 297(22), 53-66.

Moczulski, L., 2009. *Geopolityka: korzyści i niebezpieczeństwa*. Przegląd Geopolityczny, 1, 9-25.

Pawłuszko, T., 2025. *Geopolityka popularna i nowe technologie. Czego nas uczą geopolityczne bestsellery?*. Studia Krytyczne, 14, 67-88.

Potulski, J., 2009. *Geopolityka popularna*. Cywilizacja i Polityka, 7, 102-108.

Soroka, P., et al., 2021. *Raport zawierający diagnozę i prognozę globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego zdeterminowanego przez pandemię koronawirusa w obszarze gospodarczym, społecznym,*

politycznym i geopolitycznym. Dom Wydawniczy i Handlowy Elipsa, Warszawa.

Sykulski, L., 2014. *Geopolityka. Słownik terminologiczny,* Wyd. Nauk. Grategia, Warszawa.

Szołtysek, J., 2016. *Pułapki pracy naukowej–refleksje metodyczne*. Organizacja i Kierowanie, *174*(4), 11-26.

Świder, K., 2014. *Geneza geopolityki w Rosji (między teorią a praktyką).* Przegląd Geopolityczny, 8, 149-163.

Wilczyński, P.L., 2017. *Problematyka bezpieczeństwa we współczesnym dyskursie eksperckim w Polsce*. Przegląd Geopolityczny, 21, 48-66.

Wilczyński, P.L., 2021. *Profesor Andrzej Piskozub (1933-2021*). Przegląd Geopolityczny, 35, 9-12.

Wilczyński, P.L., 2025. *Bibliografia numerów 1-50 Przeglądu Geopolitycznego*, Wydawnictwo PTG, Kraków.

Wilczyński, W.J., 2016. *Znaczenie geopolityki*. Przegląd Geopolityczny, 16, 9-14.

Wilczyński, W.J., 2020. *Profesor Piotr Eberhardt (1936-2020).* Przegląd Geopolityczny, 34, 9-15.

Wilczyński, W.J., 2022*. Pierwsze uniwersyteckie studia geopolityczne w Polsce.* Przegląd Geopolityczny, 42, 9-13.

Woźniak, B., Zawadzka, A., 2021. *Polska Bibliografia Naukowa–powstanie, rozwój i znaczenie*. Folia Bibliologica, *63*, 91-109.

Żukowski, M., 2021. *Aktualne problemy czasopism naukowych w Polsce*. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, *83*(2), 27-37.

Wilczyński, P.L., 2026. *Rywalizacja między dyscyplinami o pole badawcze geopolityki w Polsce*, Przegląd Geopolityczny, 57, s. 88-105.

Streszczenie

Geopolityka to dynamicznie w ostatnich latach rozwijająca się nauka, która zyskuje na popularności. W 2009 roku utworzone Polskie Towarzystwo Geopolityczne zrzesza wszystkich, którzy czują się z nią związani, zarówno zawodowo, jak i poprzez pasje i zainteresowania. Na jej popularności chcieliby zyskać reprezentanci wielu dyscyplin, gdyż formalnie geopolityka nie jest (jeszcze) integralną dyscypliną nauki. Wywodząc się z geografii politycznej i wojskowej XIX wieku geopolityka jest częścią geografii, lecz geografowie konsekwentnie odżegnują się od niej, a coraz częściej badania nad jej przedmiotem prowadzą naukowcy reprezentujący inne dyscypliny. Zbadano zatem kim są owi „uzurpatorzy" próbujący odebrać geopolitykę geografom, sprawdzając listy członków PT Geopolitycznego w poszczególnych oddziałach, i autorów artykułów naukowych w najpopularniejszym czasopiśmie geopolitycznym. Wnioski stanowią wezwanie geografów, szczególnie zajmujących się geografią polityczną, ekonomiczną, społeczną i wojskową do działania i obrony swojego pola badań.

Słowa kluczowe: geopolityka, nauka, administracja, celebryci geopolityczni, geografia społeczno-ekonomiczna, Polskie Towarzystwo Geopolityczne, Przegląd Geopolityczny, historia geopolityki.